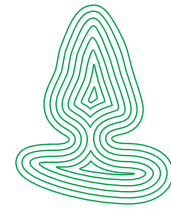

08
09 glimt

skog+
landskap

Tilbakeblikk

– dokumentasjon av norske landskap i endring

Av Oskar Puschmann og Wenche Dramstad

Norge var blant de første landene som underskrev den europeiske landskapskonvensjonen, og det første landet til å ratifisere eller godkjenne den. Konvensjonen slår fast at alle typer landskap er viktige for enkeltmenneskene, og at alle landskap må forvaltes bevisst og langsiktig. Kunnskap om drivkreftene bak ulike typer landskapsendringer er viktig for å kunne få en optimal framtidig landskapsutvikling og forvaltning. Skog og landskap ønsker å bidra til bevisstgjøring om landskapsverdier og endringsårsaker i tråd med den europeiske landskapskonvensjonen. En av måtene vi gjør dette på er med bilder.

10 år og 6000 bilder

I 1998 etablerte vi et bakkefotograferingsprogram som i dag går under navnet *Tilbakeblikk - norske landskap i endring*. I løpet av de fem første årene ble vel 200 utvalgte områder førstegangs fotografert fra bakken. For hvert av disse områdene har vi nå mellom 25 og 40 bilder og pr. i dag er Tilbakeblikk etablert, fra Vadsø i nord til Lista i sør, med anslagsvis 6000 førstegangs fotografier. For hvert fotografi har vi registrert koordinatfestede fotoståsteder og ulike fototekniske bildedata. Fotograferingsmetoden brukt i Tilbakeblikk inngår i dag som en av flere metoder Skog og landskap bruker for å innhente stedfestet miljøinformasjon.

Tilbakeblikkbilder skal følge samfunnsutviklingen og bidra til å bevisstgjøre om effekter av og også årsaker til landskapsendringer. Fra E18 utbygging på jordbruksmark i Askim kommune, Østfold. 2003-2005. Foto: Oskar Puschmann

RETURADRESSE:

Skog og landskap,
Postboks 115,
1431 Ås

B

NORGE

P.P.

DISTRIBUERT AV POSTEN
NORGE

www.skogoglandskap.no, tlf: 64 94 80 00, Redaktør: Camilla Baumann, Produksjon: Svein Grønvold, Grønvolds Bildebyrå, Trykk: Follotrykk AS 2009, Opplag 3000

Nytt konsept – systematisk og koordinatfestet gjenfotografering

Å gjenfotografere eldre landskapsbilder er på ingen måte noe nytt. Det er blitt utført i mange sammenhenger, og de fleste har sett ulike versjoner av typen "Storgata i Gjøvik fra 1920" sammenlignet med "dagens" situasjon. Det som imidlertid er nytt ved Skog og landskap sitt Tilbakeblikk-konsept, er at fotograferingen er systematisk, landsdekkende og ikke minst søker å peke framover i tid. Ambisjonen er å systematisk gjenfotografere ulike utvalgte områder og landskapsmotiver med årvisse mellomrom. Ettersom vi gjerne tenker i et 100-års perspektiv, er programmet altså fortsatt i en oppstartsfasen. Gjennom Tilbakeblikk-programmet er Norge også ett av de første land i verden som etablerer et slikt systematisk gjenfotograferingsprogram der formålet er å visuelt dokumentere ulike typer av landskapsutvikling over tid.

I Tilbakeblikk-programmet bruker vi en kvalitativ tilnærming ved etablering av de kart- og koordinatfestede fotograferingsståstedene. Dette innebærer at en kvalifisert fotograf med landskapsfaglig bakgrunn har ansvar for utvalgelse av både motiver og ståsted fra hvor bildene til de første fotografiene blir tatt. Etableringen av de faste og koordinatfestede fotograferingsståstedene er et sentralt aspekt ved metoden. Dette fordi den unike geografiske posisjonen til hvert fotoståsted dermed vil kunne gjenfinnes uavhengig av hva slags landskapsendringer som evt. finner sted. Det eneste som kan endres er et fotoståstedes høyde, som følge av ulike former for arealomdispenseringer. Gjenfotografering fra eksakt samme ståsted er også av avgjørende betydning for bildematerialets verdi for ulike typer nåtidige og framtidsrettede endringsstudier.

Samarbeid med Norsk Folkemuseum

Siden 2004 har vi også refotografert mange gamle bilder fra ulike tidsepoker, spesielt Axel Lindahls bilder fra 1884-1896 og Anders B. Wilses bilder fra 1902-1940. Disposisjonsretten til disse bildene tilhører Norsk Folkemuseum, som også er Tilbakeblikk-programmets fremste samarbeidspartner. Også disse gjenfotograferte

bildenes fotoståsted blir koordinatfestet, og alle endringspar som innbefatter de gamle bildene vil etter hvert bli overført til Norsk Folkemuseums arkiver.

Hva bildene forteller

Endringsbildene fra Tilbakeblikk dokumenterer hvordan landskapet stadig er i endring. Årsakene til endringer er som oftest komplekse med påvirkning fra både internasjonale avtaler via offentlig arealpolitikk til utallige aktører og enkeltpersoners daglige valg om hvordan de skal disponere egen eiendom.

En sammenligning av to tidsbilder med samme bildeutsnitt gir betrakteren en god innsikt i landskapsutviklingen fra første til andre fototidspunkt. Reelt sett kan ikke et enkelt bildesett lyve, fordi de faktiske endringene ligger i de to bildenes forskjeller. Det er imidlertid viktig å huske på at hva som dokumenteres av endringer ikke er tilfeldig, ettersom det i utgangspunktet er fotografen som ved førstegangs fotografering bestemmer hvilket bildeutsnitt han skal velge. Dette kan påvirke framstillingen av hvilke typer endring som faktisk skjer i landskapet. Påvirkningen kan ytterligere forsterkes ved utvalgelse av hvilke ferdigstilte bildepar som blir presentert for et bredere publikum. Det er derfor viktig at bildematerialet er stort og velbalansert.

Ved Skog og landskap ønsker vi å vise flest mulige endringshistorier. Hva skjer hvor og med hvilke drivkrefter? Og like interessant: Hva skjer når ingen endringer inntreffer. Vi

Tilbakeblikkbilder skal søke å vise alle slags typer landskapsendringer, både såkalt negative og positive. Fra restaurering av førkrigsbebyggelse i Vadsø kommune, Finnmark. 2000-2006.

Foto: Oskar Puschmann

ønsker med bildene å synliggjøre hvordan viktige samfunnstema som jordbruksdrift, jordvern, by- og tettstedsutvikling, samferdselsutvikling, driftsledning og nydyrking, gjengroing, fraflytting og fremvekst av nye næringer, friluftsliv og kulturminne- og naturforvaltning, medfører at landskapet endrer seg. Bildene skal vise endringer enten de der og da oppleves å være negative eller positive.

Endringsbildene skal være tilgjengelig for alle. Til nå er mange av bildene presentert i en vandretstilling, i boka "Tilbakeblikk – norske landskap i endring" og de siste fem årene i en sommerserie i avisa Nationen. August 2009 ble nettstedet www.tilbakeblikk.no etablert. Her presenteres bildene på ulike måter og kan både lastes ned høyoppløselig eller som et PDF-faktaark med tilhørende bildetekst. Tilbakeblikk.no er under oppbygging og nye bilder vil jevnlig bli lagt til.

Kontakt forfatterne:

Oskar.Puschmann@skogoglandskap.no

Wenche.Dramstad@skogoglandskap.no

